

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

Кафедра економіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

_____ Смолій Л.В.

« 31 » _____ 08 _____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Освітній рівень: _____ перший (бакалаврський) _____

Галузь знань: _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____

Спеціальність: _____ 051 Економіка _____

Освітня програма: _____ Економіка _____

Факультет: _____ економіки і підприємництва _____

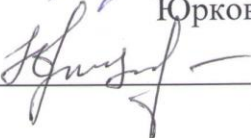
Умань – 2021 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Управління витратами» для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 Економіка освітньої програми Економіка. – Умань: Уманський НУС, 2021. – 22 с.

Розробники: Пархоменко Л.А., доцент кафедри економіки, к. е. н., доцент

 Пархоменко Л.А.

Юрков О.В., директор ФГ «Поступ»

 Юрков О.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки

Протокол від 5 серпня 2021 року № 15

Завідувач кафедри економіки

Р.П. Мудрак

«5» 08 2021 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету економіки і підприємництва

Протокол від 31 серпня 2021 року № 1

Голова Л.В. Смолій

«31» 08 2021 року №

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень, назва освітньої програми	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>	Обов'язкова	
	Спеціальність: <u>051 «Економіка»</u>		
Модулів – 1	Освітній рівень: <u>перший (бакалаврський)</u> Освітня програма <u>Економіка</u>	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	3-й
Загальна кількість годин – 120 год.		Семестр	
		6-й	6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 7 самостійної роботи студента – 2		Лекції	
		36 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		52 год.	4 год.
		Лабораторні	
			-
	Самостійна робота		
	32 год.	108 год.	
Індивідуальні завдання			
	-		
	Вид контролю: екзамен		

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Управління витратами» належить до обов'язкових дисциплін, вивчення яких передбачено освітньо-професійною програмою підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Мета вивчення дисципліни: формування системи знань у сфері управління витратами згідно з існуючим законодавством в умовах розвитку ринкової економіки з організації та функціонування управління витратами.

Завдання дисципліни:

- засвоєння теорії управління витратами та наукових засад системи управління витратами підприємства;
- вивчення системи управління витратами, її принципів, функцій та методів для підвищення організації оперативних дій;
- визначення розмірів витрат на різних стадіях життєвого циклу продукції;
- формування вміння обґрунтовувати взаємозв'язок між витратами та якістю продукції (послуг);
- аналіз ключових проблем планування, нормування і прогнозування витрат підприємства за допомогою розробки планів, системи норм, прогнозів та розрахунків;
- питання оперативного управління ходом аграрного виробництва, включаючи управлінський виробничий облік, нормативний метод управління та автоматизовані системи підтримки прийняття рішень;
- оволодіння знаннями про систему обліку і калькулювання витрат на підприємстві;
- розрахунок показників ефективності управління витратами для оптимізації виробничої діяльності та підвищення ефективності управління витратами.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі освітньо-наукової програми: вивчення змісту дисципліни базується на освоєнні курсів «Мікроекономіка», «Менеджмент», «Маркетинг», «Економіка аграрного підприємства», «Бухгалтерський облік», «Економічний аналіз» та є передумовою для вивчення освітніх компонентів «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Потенціал і розвиток підприємства», «Аналіз господарської діяльності», «Бізнес-планування».

Результатом вивчення дисципліни є набуття здобувачами таких **компетентностей:**

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

СК11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

СК12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

СК13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

Вивчення дисципліни має забезпечити отримання здобувачами таких **програмних результатів навчання:**

ПРН 5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН 13. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 21. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Тема 1. Загальна характеристика витрат.

Поняття «витрати». Витрати як процес формування і використання ресурсів. Різновиди витрат. Витрати у натуральному і грошовому вимірі. Грошові видатки і витрати, що формують вартість продукції. Витрати і собівартість продукції.

Класифікація витрат і її практичне значення. Різноманітність витрат і їх групування за певними ознаками. Сумарні витрати підприємства і витрати на одиницю продукції. Середні та граничні (маржинальні) витрати. Прямі та непрямі витрати. Змінні та постійні витрати, їх різновиди, методи розмежування їх. Регульовані та нерегульовані витрати для певного рівня управління. Явні та неявні (альтернативні) витрати. Практичне застосування класифікації витрат в управлінні їх динамікою і прийнятті господарських рішень.

Структура витрат і фактори, що її визначають. Різні напрями визначення структури витрат та їх практичне значення. Вплив співвідношення прямих і непрямих витрат на точність калькулювання. Структура витрат залежно від їх реакції на масштаби ділової активності, використання її для обґрунтування підприємницьких рішень. Зміна структури витрат під впливом технічних, організаційних, економічних факторів.

Класифікація та структура витрат аграрних підприємств. Видова (елементна) структура витрат в сільському господарстві, її особливості.

Тема 2. Концептуальні засади управління витратами на підприємстві

Функціональний аспект управління витратами. Організаційний аспект управління витратами. Планування витрат. Управлінський аспект формування витрат. Фінансовий (фіскальний) аспект формування витрат. Поняття «норма», «норматив», «нормативна база». Групування витрат за замовленнями. Групування витрат за процесами. Поняття «директ-костінг», маржа із змінної собівартості, «стандарт-кост», нижня межа ціни, маржинальний прибуток, внутрішня (трансфертна) ціна, структура витрат. Особливості обчислення планових і фактичних витрат.

Тема 3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності

Місця витрат і центри відповідальності. Поняття «місця витрат». Ієрархічна структура місць витрат на підприємстві. Центри відповідальності за витрати (центри витрат) і центри прибутку. Мета диференціації витрат за місцями їх формування і центрами відповідальності: контроль витрат, персоніфікація відповідальності за їх рівень, підвищення точності обчислення витрат за їх носіями. Вимоги до організації центрів відповідальності: гомогенність результатів, можливість однозначного обчислення витрат, наявність персональної відповідальності за регульовані витрати. Функціональний і територіальний критерії організації центрів відповідальності.

Кошториси підрозділів. Склад витрат в місцях їх формування різного ієрархічного рівня. Прямі та загальні, регульовані та нерегульовані витрати підрозділів. Методика складання кошторисів підрозділів різного функціонального призначення: основних (дільниць, цехів), допоміжних, обслуговуючих. Особливості кошторисів виробничих підрозділів за напівфабрикатного і безнапівфабрикатного методів обчислення витрат. Ціни на продукцію і послуги внутрішньокоопераційних підрозділів, їх різновиди та умови застосування. Гнучкі кошториси підрозділів.

Розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів за складання кошторисів. Взаємозв'язок підрозділів підприємства. Особливості діяльності допоміжних і обслуговуючих підрозділів, система їх зв'язків у формі надання взаємних послуг. Проблема розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів між підрозділами основного виробництва. Методи розподілу витрат: методи прямого, повторного розподілу, метод системи рівнянь. Особливості та сфера застосування окремих методів розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів.

Тема 4. Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів. Собівартість продукції та послуг в аграрному виробництві.

Роль і методи калькулювання. Роль калькулювання в управлінні витратами. Калькуляційні одиниці (носії витрат) на підприємстві. Проектно- кошторисні, планові, нормативні, фактичні калькуляції, їх призначення і зв'язок. Залежність точності калькулювання від частки прямих витрат у загальній їх сумі. Калькулювання на основі неповних і повних витрат. Залежність методів калькулювання від особливостей виробництва продукції. Специфіка калькулювання в одно-, багатопродуктовому виробництві, у виробництві з комплексною переробкою сировини. Обчислення собівартості одиниці продукції в однопродуктовому, одно- і багатостадійному виробництві.

Калькулювання у багатопродуктовому виробництві. Диференціація витрат на прямі та непрямі калькуляційні статті щодо кожної калькуляційної одиниці. Статті прямих витрат і методика обчислення їх. Проблеми розподілу непрямих (загальних) витрат між різними виробами. Бази розподілу непрямих витрат й умови застосування їх. Розподіл загальновиробничих витрат. Методи розподілу адміністративних витрат і витрат на збут у разі калькулювання за повними витратами.

Калькулювання у комплексних (сумісних) виробництвах. Особливості підприємств з комплексною переробкою сировини. Основні та супутні продукти у комплексних виробництвах. Проблема розподілу загальних витрат між спільно виготовлюваними продуктами. Методи такого розподілу і його суб'єктивний характер. Розподіл загальних витрат на основі єдиного натурального показника обсягу виробництва. Недоліки та обмеженість застосування цього методу. Метод розподілу витрат за допомогою індивідуальних коефіцієнтів розподілу загальних витрат. Прогнозування собівартості продукції на етапах її розроблення та освоєння виробництва.

Собівартість продукції сільського господарства та її вплив на фінансовий результат господарювання. Методика визначення собівартості сільськогосподарської продукції. Собівартість продукції рослинництва, тваринництва та обслуговуючих і допоміжних виробництв.

Змістовий модуль 2.

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА ЗА КРИТЕРІЄМ ВИТРАТ

Тема 5. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів

Облік і звітність як елементи контролю витрат. Роль контролю витрат у підтриманні режиму економії. Організаційна побудова системи обліку витрат і руху

матеріальних цінностей. Диференціація і повнота обліку регульованих витрат за місцями їх формування. Оснащеність місць витрат засобами обліку безперервних ресурсів (електроенергії, води, пари, газу, стиснутого повітря тощо). Періодичність і форми звітності.

Методи контролю витрат. Порівняння фактичних витрат з плановими. Умови порівнянності фактичних і планових витрат за певний період. Необхідність перерахування планових витрат на фактичний обсяг продукції. Особливості контролю рівня витрат за нормативною системою обліку (стандарт-кост). Облік та аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних за центрами відповідальності.

Стимулювання економії ресурсів. Необхідність стимулювання персоналу підприємства щодо економного використання ресурсів і оптимальних витрат. Форми стимулювання залежно від величини економії, яку можна спрямувати на преміювання за зниження витрат. Розподіл премії між учасниками заходу з економії витрат.

Тема 6. Аналіз системи «Витрати-випуск – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-збутових рішень

Сутність і передумови аналізу системи «витрати-випуск-прибуток» (CVP). Зв'язок витрат, обсягу виробництва (операційної діяльності) та прибутку. Економічне значення моделювання та аналізу цього співвідношення. Спрощена модель лінійних співвідношень за CVP-аналізу та графічна інтерпретація її. Показники, що обчислюються та аналізуються за CVP-аналізу. Розподіл витрат на змінні та постійні. Роль маржинального прибутку в аналізі та прийнятті рішень. Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності. Вплив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Рівноважний (беззбитковий) обсяг операційної діяльності (виробництва). Визначення беззбиткового обсягу операційної діяльності у натуральному і грошовому вимірі. Беззбитковість і безпека діяльності підприємства та його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства. Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Значення управління прибутком і факторами його формування. Визначення рівня операційної активності (обсягу виробництва), що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний ліверидж (важіль), визначення його та застосування в оперативному аналізі.

Тема 7. Мінімізація витрат на виробничі запаси

Управління матеріальними запасами, транспортно-заготівельні витрати, витрати на зберігання запасів, втрати від відволікання коштів на їх створення, оптимальна партія поставки матеріалів, метод ABC, XYZ-аналіз, гарантійний (страховий) запас, граничний рівень запасу, максимальний запас, система «максимум-мінімум», системи «точно за часом», метод FIFO, метод LIFO.

Тема 8. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат

Оптимізація запасів і матеріальних потоків. Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції і прибутку. Витрати на поставку і зберігання матеріалів на складі, їх залежність від величини та інтервалів поставки. Втрати (неотриманий прибуток) через відволікання коштів у виробничі запаси. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів. Методи оцінювання матеріалів у запасах за відпускання їх у виробництво, на продаж та іншого вибуття. Сутність та умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (FIFO), за собівартістю останніх надходжень (LIFO), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою собівартістю і ціною продажу.

Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Мінливість ділової активності та потреба адаптації до нового рівня завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування.

Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування — купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Сумарні дисконтовані витрати як критерій вибору форми придбання устаткування. Обчислення поточних (дисконтованих) витрат за порівнянними альтернативними варіантами. Особливості обчислення лізингових платежів.

Тема 9. Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами

Створення прозорої інформаційної політики підприємства, яка характеризує фактичні витрати виробництва. Системи і методи обліку затрат на виробництво і їх загальна характеристика. Управління виробничими затратами в умовах використання вітчизняних методів обліку затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції. Сучасні моделі обліку витрат на виробництво.

Тема 10. Управління витратами аграрного підприємства і ефективність виробництва

Особливості формування системи управління витратами на аграрних підприємствах. Роль системи управління витратами в забезпеченні ефективності діяльності аграрного підприємства. Обґрунтування системи показників, що характеризують ефективність управління витратами виробництва. Показники матеріаломісткості, зарплатоємності, енергоємності та прибутковості витрат. Аналіз і оцінка ефективності управління витратами виробництва за відхиленнями від норм і нормативів. Причини відхилень у витрачанні матеріалів, по продуктивності праці, по ставці заробітної плати, по обсягах виробництва, по валовому прибутку, по ціні реалізації та за обсягами реалізації. Методичні підходи до визначення розмірів відхилень. Напрями підвищення ефективності управління витратами.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п (с)	лаб	інд.	с.р.		л	п (с)	лаб.	інд	с.р.
<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ												
Тема 1. Загальна характеристика витрат.	12	2	4	-	-	6	12	1	-	-	-	11
Тема 2. Концептуальні засади управління витратами на підприємстві.	12	4	4	-	-	4	12	1	1	-	-	10
Тема 3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності.	12	4	4	-	-	4	12	1	-	-	-	11
Тема 4. Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів. Собівартість продукції та послуг в аграрному виробництві.	12	4	6	-	-	2	12	1	1	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1	48	14	18	-	-	16	48	4	2	-	-	42
Змістовий модуль 2. ОПТИМІЗАЦІЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА ЗА КРИТЕРІЄМ ВИТРАТ												
Тема 5. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів*	12	4	6	-	-	2	12	1	-	-	-	11
Тема 6. Аналіз системи «Витрати-випуск – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-збутових рішень.	12	4	6	-	-	2	12	1	-	-	-	11
Тема 7. Мінімізація витрат на виробничі запаси.	12	4	6	-	-	2	12	-	1	-	-	11
Тема 8. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат.	12	2	4	-	-	6	12	-	1	-	-	11
Тема 9. Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами.	12	4	6	-	-	2	12	1	-	-	-	11
Тема 10. Управління витратами аграрного підприємства і ефективність виробництва.	12	4	6	-	-	2	12	1	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 2	72	22	34			16	72	4	2			66
Усього годин	120	36	52	-	-	32	120	8	4			108

*залучений стейкхолдер для спільного проведення аудиторного заняття

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ			
1	Тема 1. Загальна характеристика витрат.	2	-
2	Тема 2. Концептуальні засади управління витратами на підприємстві.	4	1
3	Тема 3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності.	4	-
4	Тема 4. Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів. Собівартість продукції та послуг в аграрному виробництві.	4	1
	Разом	14	2
Змістовий модуль 2. СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ			
5	Тема 5. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів.	4	-
6	Тема 6. Аналіз системи «Витрати-випуск – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-збутових рішень.	4	-
7	Тема 7. Мінімізація витрат на виробничі запаси.	4	1
8	Тема 8. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат.	2	1
9	Тема 9. Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами.	4	-
10	Тема 10. Управління витратами аграрного підприємства і ефективність виробництва.	4	-
	Разом	22	2
Всього		36	4

6. САМОСТІЙНА РОБОТА (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Загальна характеристика витрат Регульовані та нерегульовані витрати для певного рівня управління. Явні та неявні (альтернативні) витрати. Практичне застосування класифікації витрат в управлінні їх динамікою і прийнятті господарських рішень. Різні напрями визначення структури витрат та їх практичне значення. Структура витрат залежно від їх реакції на масштаби ділової активності, використання її для обґрунтування підприємницьких рішень. Зміна структури витрат під впливом технічних, організаційних, економічних факторів.	6
2	Тема 2. Концептуальні засади управління витратами на підприємстві Функціональний аспект управління витратами. Організаційний аспект управління витратами. Планування витрат. Управлінський аспект формування витрат. Фінансовий аспект формування витрат. Поняття «норма», «норматив», «нормативна база». Групування витрат за замовленнями. Групування витрат за процесами. Поняття «директ-	4

	костінг», маржа із змінної собівартості, «стандарт-кост», нижня межа ціни, маржинальний прибуток, внутрішня (трансфертна) ціна, структура витрат. Особливості обчислення планових і фактичних витрат.	
3	<p>Тема 3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності</p> <p>Місця витрат і центри відповідальності. Центри відповідальності за витрати і центри прибутку. Мета диференціації витрат за місцями їх формування і центрами відповідальності. Вимоги до організації центрів відповідальності. Функціональний і територіальний критерії організації центрів відповідальності.</p> <p>Розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів за складання кошторисів. Взаємозв'язок підрозділів підприємства. Особливості діяльності допоміжних і обслуговуючих підрозділів, система їх зв'язків у формі надання взаємних послуг. Проблема розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів між підрозділами основного виробництва. Методи розподілу витрат. Особливості та сфера застосування окремих методів розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів.</p>	4
4	<p>Тема 4. Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів. Собівартість продукції та послуг в аграрному виробництві.</p> <p>Калькулювання у комплексних (сумісних) виробництвах. Особливості підприємств з комплексною переробкою сировини.</p> <p>Відсутність нормативної бази для визначення собівартості продукції на етапах її розроблення та необхідність застосування методів приблизних обчислень. Параметричні методи визначення собівартості виробів та умови застосування їх. Застосування експертних оцінок і методу структурної аналогії собівартості. Залежність собівартості нових складних виробів від ступеня освоєння виробництва. Закономірність динаміки собівартості виробу на етапі освоєння виробництва, використання її для прогнозування рівня витрат.</p>	2
5	<p>Тема 5. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів</p> <p>Оснащеність місць витрат засобами обліку безперервних ресурсів. Періодичність і форми звітності.</p> <p>Стимулювання економії ресурсів. Необхідність стимулювання персоналу підприємства щодо економного використання ресурсів і оптимальних витрат. Форми стимулювання залежно від величини економії, яку можна спрямувати на преміювання за зниження витрат. Розподіл премії між учасниками заходу з економії витрат.</p>	2
6	<p>Тема 6. Аналіз системи «Витрати-випуск – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-збутових рішень</p> <p>Безбитковість і безпека діяльності підприємства та його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства. Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Значення управління прибутком і факторами його формування. Визначення рівня операційної активності, що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності.</p>	2
7	<p>Тема 7. Мінімізація витрат на виробничі запаси</p> <p>Управління матеріальними запасами: система «максимум-мінімум», системи «точно за часом», метод FIFO, метод LIFO.</p>	2

8	<p>Тема 8. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат</p> <p>Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Мінливість ділової активності та потреба адаптації до нового рівня завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування.</p> <p>Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування — купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Сумарні дисконтовані витрати як критерій вибору форми придбання устаткування. Обчислення поточних (дисконтованих) витрат за порівнянними альтернативними варіантами. Особливості обчислення лізингових платежів.</p>	6
9	<p>Тема 9. Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами</p> <p>Створення прозорої інформаційної політики підприємства, яка характеризує фактичні витрати виробництва. Системи і методи обліку затрат на виробництво і їх загальна характеристика. Управління виробничими затратами в умовах використання вітчизняних методів обліку затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції. Сучасні моделі обліку витрат на виробництво.</p>	2
10	<p>Тема 10. Управління витратами аграрного підприємства і ефективність виробництва.</p> <p>Причини відхилень у витрачання матеріалів, по продуктивності праці, по ставці заробітної плати, по обсягах виробництва, по валовому прибутку, по ціні реалізації та за обсягами реалізації. Методичні підходи до визначення розмірів відхилень. Напрями підвищення ефективності управління витратами.</p>	2
Разом		32

6. Самостійна робота (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Тема 1. Загальна характеристика витрат</p> <p>Поняття «витрати». Витрати як процес формування і використання ресурсів. Різновиди витрат. Витрати у натуральному і грошовому вимірі. Витрати і собівартість продукції. Класифікація витрат і її практичне значення. Різноманітність витрат і їх групування за певними ознаками. Структура витрат і фактори, що її визначають. Різні напрями визначення структури витрат та їх практичне значення.</p>	11
2	<p>Тема 2. Концептуальні засади управління витратами на підприємстві</p> <p>Функціональний аспект управління витратами. Організаційний аспект управління витратами. Планування витрат. Управлінський аспект формування витрат. Фінансовий аспект формування витрат. Поняття «норма», «норматив», «нормативна база». Групування витрат за замовленнями. Групування витрат за процесами. Поняття «директ-костінг», маржа із змінної собівартості, «стандарт-кост», нижня межа</p>	10

	ціни, маржинальний прибуток, внутрішня (трансфертна) ціна, структура витрат. Особливості обчислення планових і фактичних витрат.	
3	<p>Тема 3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності</p> <p>Місця витрат і центри відповідальності. Центри відповідальності за витрати і центри прибутку. Мета диференціації витрат за місцями їх формування і центрами відповідальності. Вимоги до організації центрів відповідальності. Функціональний і територіальний критерії організації центрів відповідальності.</p> <p>Кошториси підрозділів. Склад витрат в місцях їх формування різного ієрархічного рівня. Прямі та загальні, регульовані та нерегульовані витрати підрозділів. Методика складання кошторисів підрозділів різного функціонального призначення. Особливості кошторисів виробничих підрозділів за напівфабрикатного і безнапівфабрикатного методів обчислення витрат. Ціни на продукцію і послуги внутрішньокоопераційних підрозділів, їх різновиди та умови застосування. Гнучкі кошториси підрозділів.</p> <p>Розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів за складання кошторисів. Взаємозв'язок підрозділів підприємства. Особливості діяльності допоміжних і обслуговуючих підрозділів, система їх зв'язків у формі надання взаємних послуг. Проблема розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів між підрозділами основного виробництва. Методи розподілу витрат. Особливості та сфера застосування окремих методів розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів.</p>	11
4	<p>Тема 4. Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів. Собівартість продукції та послуг в аграрному виробництві.</p> <p>Роль і методи калькулювання. Роль калькулювання в управлінні витратами. Калькуляційні одиниці (носії витрат) на підприємстві.</p> <p>Калькулювання у багатопродуктовому виробництві. Диференціація витрат на прямі та непрямі калькуляційні статті щодо кожної калькуляційної одиниці.</p> <p>Калькулювання у комплексних (сумісних) виробництвах. Особливості підприємств з комплексною переробкою сировини.</p> <p>Прогнозування собівартості продукції на етапах її розроблення та освоєння виробництва. Відсутність нормативної бази для визначення собівартості продукції на етапах її розроблення та необхідність застосування методів приблизних обчислень. Параметричні методи визначення собівартості виробів та умови застосування їх. Застосування експертних оцінок і методу структурної аналогії собівартості. Залежність собівартості нових складних виробів від ступеня освоєння виробництва. Закономірність динаміки собівартості виробу на етапі освоєння виробництва, використання її для прогнозування рівня витрат.</p>	7
5	<p>Тема 5. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів</p> <p>Облік і звітність як елементи контролю витрат. Роль контролю витрат у підтриманні режиму економії. Організаційна побудова системи обліку витрат і руху матеріальних цінностей. Диференціація і повнота обліку регульованих витрат за місцями їх формування. Оснащеність місць витрат засобами обліку безперервних ресурсів. Періодичність і форми звітності.</p>	10

	<p>Методи контролю витрат. Порівняння фактичних витрат з плановими. Умови порівнянності фактичних і планових витрат за певний період. Необхідність перерахування планових витрат на фактичний обсяг продукції. Особливості контролю рівня витрат за нормативної системи обліку. Облік та аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних за центрами відповідальності.</p> <p>Стимулювання економії ресурсів. Необхідність стимулювання персоналу підприємства щодо економного використання ресурсів і оптимальних витрат. Форми стимулювання залежно від величини економії, яку можна спрямувати на преміювання за зниження витрат. Розподіл премії між учасниками заходу з економії витрат.</p>	
6	<p>Тема 6. Аналіз системи «Витрати-випуск – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-збутових рішень</p> <p>Сутність і передумови аналізу системи «витрати-випуск-прибуток» (CVP). Зв'язок витрат, обсягу виробництва та прибутку. Економічне значення моделювання та аналізу цього співвідношення. Спрощена модель лінійних співвідношень за CVP-аналізу та графічна інтерпретація її. Показники, що обчислюються та аналізуються за CVP-аналізу. Розподіл витрат на змінні та постійні. Роль маржинального прибутку в аналізі та прийнятті рішень. Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності. Вплив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Рівноважний (беззбитковий) обсяг операційної діяльності. Визначення беззбиткового обсягу операційної діяльності у натуральному і грошовому вимірі. Беззбитковість і безпека діяльності підприємства та його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства. Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Значення управління прибутком і факторами його формування. Визначення рівня операційної активності, що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний ліверидж, визначення його та застосування в оперативному аналізі.</p>	11
7	<p>Тема 7. Мінімізація витрат на виробничі запаси</p> <p>Управління матеріальними запасами, транспортно-заготівельні витрати, витрати на зберігання запасів, втрати від відволікання коштів на їх створення, оптимальна партія поставки матеріалів, метод ABC, XYZ-аналіз, гарантійний (страховий) запас, граничний рівень запасу, максимальний запас, система «максимум-мінімум», системи «точно за часом», метод FIFO, метод LIFO.</p>	11
8	<p>Тема 8. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат</p> <p>Оптимізація запасів і матеріальних потоків. Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції і прибутку. Витрати на поставку і зберігання матеріалів на складі, їх залежність від величини та інтервалів поставки. Втрати (неотриманий прибуток) через відволікання коштів у виробничі запаси. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів. Методи оцінювання матеріалів у запасах за відпускання їх у виробництво, на продаж та іншого вибуття. Сутність та умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (FIFO), за собівартістю останніх надходжень (LIFO), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою</p>	11

	<p>собівартістю і ціною продажу.</p> <p>Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Мінливість ділової активності та потреба адаптації до нового рівня завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування.</p> <p>Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування — купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Сумарні дисконтовані витрати як критерій вибору форми придбання устаткування. Обчислення поточних (дисконтованих) витрат за порівнянними альтернативними варіантами. Особливості обчислення лізингових платежів.</p>	
9	<p>Тема 9. Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами</p> <p>Створення прозорої інформаційної політики підприємства, яка характеризує фактичні витрати виробництва. Системи і методи обліку затрат на виробництво і їх загальна характеристика.</p> <p>Управління виробничими затратами в умовах використання вітчизняних методів обліку затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції. Сучасні моделі обліку витрат на виробництво.</p>	11
10	<p>Тема 10. Управління витратами аграрного підприємства і ефективність виробництва.</p> <p>Обґрунтування системи показників, що характеризують ефективність управління витратами виробництва. Показники матеріаломісткості, зарплатоємності, енергоємності та прибутковості витрат. Аналіз і оцінка ефективності управління витратами виробництва за відхиленнями від норм і нормативів. Причини відхилень у витрачанні матеріалів, по продуктивності праці, по ставці заробітної плати, по обсягах виробництва, по валовому прибутку, по ціні реалізації та за обсягами реалізації. Методичні підходи до визначення розмірів відхилень. Напрями підвищення ефективності управління витратами.</p>	11
Разом		108

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Заочна форма навчання

Індивідуальні завдання для здобувачів заочної форми навчання передбачає написання контрольної роботи. Метою виконання контрольної роботи є закріплення і поглиблення теоретичних знань і практичних навичок, засвоєння загальних закономірностей, принципів і методів соціальної відповідальності.

Під час вивчення навчальної студенти заочної форми навчання виконують одне індивідуальне завдання, результати якого представляють у вигляді письмової роботи. Контрольну роботу студенти виконують самостійно протягом вивчення дисципліни з проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу.

Вказівки щодо вибору варіанту контрольної роботи та індивідуальні завдання, що відповідають обраному варіанту, наведено у «Методичних рекомендаціях для самостійної

роботи та виконання контрольних робіт з дисципліни «Управління витратами» для студентів заочної форми навчання спеціальності 051 Економіка, які входять до методичного забезпечення дисципліни. Контрольна робота зараховується, якщо в ній повністю висвітлені теоретичні і практичні питання, правильно виконані тестові завдання.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Теоретичні та практичні положення дисципліни вивчаються студентами в процесі роботи над лекційним курсом, участі у семінарських заняттях, при виконанні індивідуальних завдань (студентами заочної форми навчання), самостійній роботі, яка полягає у вивченні та опрацюванні наукової, навчально-методичної літератури, законодавчих і нормативних актів, виконанні навчальних завдань.

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: лекції-бесіди, робота в мікрогрупах, семінари-дискусії, кейс-метод, аудіовізуальний метод, метод «дерева рішень», презентації. Лекції-бесіди – при читанні лекції студентам даються питання для самостійного розміркування, що дає змогу зосередити увагу на найбільш важливих проблемах теми, яка вивчається, визначити зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням рівня підготовленості та освіти аудиторії. Окрім питань студентів, вона допускає викладення ними своєї точки зору з того чи іншого питання. Робота в мікрогрупах використовується з метою розв'язання дилем, що потребують колективного обговорення. Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу. Застосування аудіовізуального методу передбачає використання можливостей Інтернет, теле-, відео-, фото-, аудіо- та інших матеріалів у навчальному процесі. Метод «дерева рішень» використовується з метою зважити переваги і недоліки різних варіантів дій, рішень тощо, аналізуючи та оцінюючи альтернативні варіанти розв'язання проблеми та прогнозуючи наслідки кожного з них.

Дистанційні технології навчання є однією з форм індивідуалізації освітнього процесу, що ґрунтується на принципах відкритого навчання з широким використанням комп'ютерних навчальних програм різного призначення та створює інформаційне освітнє середовище для передачі веб-ресурсів навчальних дисциплін і взаємодії між учасниками. Дистанційне навчання в Уманському НУС здійснюється відповідно до положення «Про організацію поточного, семестрового контролю та проведення атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій в Уманському національному університеті садівництва». Для забезпечення освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в УНУС і використовується система управління навчанням Moodle. Матеріали курсу «Управління витратами» розміщені на платформі Moodle <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=519>.

В разі запровадження карантинних обмежень проводяться відеоконференції в форматі лекцій або семінарів. Зв'язок студентів з викладачем забезпечують різноманітні сучасні платформи, такі як: Zoom, Google Meet, Moodle.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Для забезпечення оцінювання проводиться поточний (модульний) та підсумковий (екзамен) контроль. Модульний контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань та вмінь аспірантів з того чи іншого модулю.

При контролі систематичності та активності роботи на семінарських заняттях оцінюванню в балах підлягають: рівень знань, необхідний для виконання лабораторних робіт; повнота, якість і вчасність їх виконання та результати захисту; рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на семінарські заняття; результати експрес-контролю тощо.

При контролі виконання індивідуальних завдань, які передбачені робочою навчальною програмою дисципліни (для заочної форми навчання), оцінюванню в балах підлягають: самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань; підготовка конспектів навчальних чи наукових тестів; підготовка реферативних матеріалів з публікації тощо.

При виконанні модульних завдань оцінюванню в балах підлягають теоретичні знання і практичні уміння, яких набули здобувачі після опанування певного модуля.

У разі невиконання певних завдань поточного контролю з об'єктивних причин, здобувачі мають право, з дозволу лектора за поданням викладача, який проводить практичні заняття, скласти їх до останнього семінарського заняття. Час і порядок складання визначає викладач, що веде практичні заняття.

Знання здобувача з певного модуля вважаються незадовільними, за умови коли сума балів його поточної успішності та за модульний контроль складають менше 60% від максимально можливої суми за цей модуль. В такому випадку можливе повторне перескладання модуля у терміни встановлені викладачем.

Рейтингова сума балів з навчальної дисципліни після складання модулів та підсумкового контролю виставляється як сума набраних аспірантом балів протягом семестру та балів набраних здобувачем на підсумковому контролі.

До підсумкового контролю допускаються здобувачі, які виконали всі модульні контролю, передбачені для даної навчальної дисципліни і за рейтинговим показником набрали не менш як 35 балів.

Підсумковий контроль забезпечує оцінку результатів навчання здобувачів на заключному етапі вивчення дисципліни і проводиться відповідно до навчального плану у вигляді екзамену в термін, встановлений графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному даною робочою програмою навчальної дисципліни. Форма проведення контролю є комбінованою (передбачає усну відповідь на два теоретичних питання і письмово на одне тестове завдання). Зміст і структура контрольних завдань, екзаменаційних білетів та критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри.

Якщо у підсумку здобувач отримав за рейтинговим показником оцінку "FX", то він допускається до повторного складання підсумкового контролю з дисципліни. Здобувач, допущений до повторного складання підсумкового контролю зобов'язаний у терміни, визначені деканатом, перездати невиконані (або виконані на низькому рівні) завдання поточно-модульного контролю і скласти підсумковий контроль.

У разі отримання здобувачем за рейтинговим показником оцінки "F", то він повинен пройти повторний курс вивчення цієї дисципліни протягом наступного семестру (навчального року) за графіком, встановленим деканатом. Бали, отримані при вивченні дисципліни у попередній період, анулюються.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

В основу рейтингового оцінювання знань здобувача закладена спеціальна 100- бальна шкала оцінювання (максимально можлива сума балів, яку може набрати аспірант за всіма

видами контролю знань з дисципліни з урахуванням поточної успішності, самостійної роботи, науково-дослідної роботи, підсумкового контролю тощо). Встановлюється, що при вивченні дисципліни до моменту підсумкового контролю (екзамену) здобува може набрати максимально 70 балів. На підсумковому контролі (екзамені) здобувач може набрати максимально 30 балів, що в сумі і дає 100 балів.

Кількість балів, які можна набрати у ході вивчення курсу дисципліни розподіляються наступним чином.

Поточний контроль.

Максимальна сума балів поточного контролю – 70. Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

1. Систематичність та активність роботи на семінарських заняттях.

При контролі систематичності та активності роботи на семінарських заняттях оцінюванню в балах підлягають: рівень знань, необхідний для виконання завдань, що передбачені завданнями для самостійного опрацювання; повнота, якість і вчасність їх виконання та результати захисту; рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені як предмет дискусії тощо.

2. Модульний контроль.

При виконанні модульних (контрольних) завдань оцінюванню в балах підлягають теоретичні знання і практичні уміння, яких набули здобувачі після опанування певного змістового модуля. Модульний контроль проводиться письмово у формі тестів (30 тестів за кожним зі змістових модулів). Максимальна оцінка за кожен модульний контроль – 10 (12) балів.

У разі невиконання певних завдань поточного контролю з об'єктивних причин, студенти мають право, з дозволу викладача, скласти їх до останнього семінарського заняття. Час і порядок складання визначає викладач. У разі, коли студент не з'явився на проведення модульної контрольної роботи без поважних причин, він отримує нуль балів. Перездача модульного контролю допускається у строки, які встановлюються викладачем. Знання студента з певного модуля вважаються незадовільними, за умови коли сума балів його поточної успішності та за модульний контроль складають менше 60% від максимально можливої суми за цей модуль. В такому випадку можливе повторне перескладання модуля у терміни, встановлені викладачем.

3. Виконання самостійної роботи.

Самостійна робота здобувачів полягає у вивченні та опрацюванні наукової, навчально-методичної літератури, законодавчих і нормативних актів; виконанні навчальних завдань; опрацюванні лекційного матеріалу; підготовці до виступу на семінарських заняттях; поглибленому опрацюванні окремих лекційних тем або питань; пошуку (підборі) та огляді літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; аналітичному розгляді наукових публікацій; контрольній перевірці здобувачами власних знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до модульного контролю; систематизації вивченого матеріалу з метою підготовки до підсумкового контролю (екзамену).

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль з курсу «Управління витратами» забезпечує оцінку результатів навчання здобувачів на заключному етапі вивчення дисципліни і проводиться відповідно до навчального плану у вигляді екзамену в термін, встановлений графіком навчального процесу

та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою (силабусом) навчальної дисципліни. Під час проходження підсумковому контролю (екзамені) здобувач може набрати максимально 30 балів, що в сумі і дає 100 балів.

Форма проведення контролю є комбінованою (передбачає усну відповідь на два теоретичних питання і письмово на одне тестове завдання). Кожне з питань та тестові завдання оцінюються за шкалою від 0 до 10 балів.

**Розподіл балів, присвоюваних студентам при вивченні дисципліни
«Управління витратами»
(денна форма навчання)**

Поточний (модульний контроль)												Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2								
32 бали					38 балів								
T 1	T 2	T 3	T 4	Модульний контроль (12 балів)	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	Модульний контроль (10 балів)		
5	5	5	5		5	5	5	5	5	4		4	30

**Розподіл балів, присвоюваних студентам при вивченні дисципліни
«Управління витратами»
(заочна форма навчання)**

Поточний (модульний контроль)										Контрольна робота	Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2								
20 балів				20 балів								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
5	5	5	5	3	4	3	3	3	4	30	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка «відмінно» (90 – 100 балів). Здобувач має систематичні та глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати практичні завдання, які передбачені програмою курсу, засвоїв основну й ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення й висновки, наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу.

Оцінка «добре» (74 – 89 балів). Здобувач повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення й висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, невеликі арифметичні помилки у розрахунках при вирішенні практичних завдань.

Оцінка «задовільно» (60 – 73 бали). Здобувач засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповну відповідь на поставлені теоретичні питання, припускається грубих помилок при вирішенні практичного завдання.

Оцінка «незадовільно» (менше 60 балів). Здобувач не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, не володіє основними методами наукових досліджень при виконанні практичних завдань. Здобувач не допускається до складання іспиту, якщо кількість балів одержаних за результати успішності під час поточного та модульного контролю (відповідно змістовому модулю) впродовж семестру в сумі не досягла 35 балів.

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Пархоменко Л.А. Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з дисципліни «Управління витратами» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 051 «Економіка». Умань, УНУС. 2021.
2. Пархоменко Л.А. Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи та написання контрольних робіт з дисципліни «Управління витратами» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти заочної форми навчання спеціальності 051 «Економіка». Умань, УНУС. 2021.
3. Пархоменко Л.А. Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи з дисципліни «Управління витратами» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 051 «Економіка». Умань, УНУС. 2021.
4. Пархоменко Л.А. Управління витратами. Електронний навчальний курс для дистанційного вивчення навчальної дисципліни «Управління витратами» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 Економіка. URL: <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=519>.

13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Латишева О.В. Управління витратами та ціноутворення : теорія та практика: підручник. Краматорськ: ДДМА, 2018. 375 с.
2. Кузьмін О.Є. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, У. І. Когут. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 244 с.
3. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник / С.Ф. Голов. – ЦУЛ. – 2019. – 400 с.
4. Артамонова, Н.С. Управління витратами: навчальний посібник / Н.С. Артамонова, М.О. Акулюшина. – Київ, 2018. – 116 с.
5. Данилко, В.К. Управління витратами: навчальний посібник для ст-ів ЗВО / В.К. Данилко, О.М. Кушніренко, К.С. Марченко. – 2-е видання. – К. : Каравела, 2018. – 216 с.
6. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. / М. В.

Чорна, П. В. Смірнова, Р. М. Бугріменко, 2017. 166 с.

7. Захарченко Л.А. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів / Л.А. Захарченко, І.В. Яцкевич. – Одеса: ВМВ, 2011. – 240 с.

8. Тарасенко С. І. Т 89 Управління витратами : навч. посібник / С. І. Тарасенко. – Кам'янське : ДДТУ, 2018. – 305 с.

9. Організація і планування сільськогосподарського виробництва. За ред. М.М. Ільчука, Л.Я. Зрібняка – Вінниця, Нова книга. – 2014. 456 с.

Допоміжна

1. Іванюта П. В., Лугівська О. П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібн. /П. В. Іванюта. – К. : «Центр учбової літератури», 2-ге видання, 2011 – 317 с.

2. Біла О. Г. Управління витратами підприємства: теорія та практика: монографія / О. Г. Біла, І. Л. Боднарюк, Т. В. Мединська. – Львів: Видво ЛКА, 2012. – 200 с.

3. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві: Підручник. - К.: КНЕУ, 2010. - 372 с.

4. Грещак М. Г., Коцюба О. С. Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2002. 131 с. 8

5. Давидович І. Є. Управління витратами: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 320 с.

6. Карпенко О. В., Карпенко Д.В. Управлінський облік: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.

7. Нападовська Л. В. Управлінський облік: Практикум: Навч. посіб / Л. В. Нападовська, С. Я. Король, О. І. Мазіна; За заг. ред. Л. В. Нападовської. К.: Київ. Нац.Торг.-екон. Ун-т, 2008. 300 с.

8. Пашкевич М.С. Управлінський облік : навч. посіб. / М.С. Пашкевич, О.П. Дріга, А.А. Макурін. Дніпро : НТУ «ДП», 2018. 151 с.

9. Рижигова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навчальний посібник. Харків : ХНТУСГ, 2013. 198 с.

10. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства: Навч.посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 120 с.

11. Ціноутворення: навч. посіб. / Д.І. Рижмань, Г.Я. Віннічук, І.М. Криворучко, В.М. Пилявець. К.: Аграрна освіта, 2011. 313 с.

12. Шкварчук Л.О. Ціноутворення: Підручник. К.: Кондор, 2008. 460 с.

13. Погорелов Ю. С. Управління витратами підприємства: навч. посібник / Ю. С. Погорелов, Л. М. Христенко, А. А. Алейніков, Г. А. Макухін; заг. ред Г. В. Козаченко. – Луганськ: Видво «Ноулідж», 2011. – 628 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Proretail [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://proretail.info/>>.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

5. Бібліотека економіста: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/>

6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» : прийнятий Верховною Радою України 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. Редакція від 06.11.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20141106>. – Назва з екрану.

15. Зміни у робочій програмі на 2021-2022 навчальний рік.

В робочу програму внесені зміни відповідно до навчального плану в структуру дисципліни, оновлено список рекомендованої літератури.